

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง "วาทกรรมและอุดมการณ์ของผู้เกี่ยวข้องกับนโยบายปราบปรามยาเสพติด" เป็นการศึกษากรณีดังกล่าวจากสื่อสิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่สู่สาธารณะ ในรูปของจดหมายราชการ ข่าวหนังสือพิมพ์ บทบรรณาธิการ บทความ และคอลัมน์วิจารณ์ ซึ่งจำเป็นต้องใช้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิดเรื่องวาทกรรม (Discourse)
2. การวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Analysis)
 - 2.1 แนวคิดเรื่องวาทกรรมของ Norman Fairclough
 - 2.2 แนวคิดเรื่องวาทกรรมของ Teun A. van Dijk
3. แนวคิดเรื่องกรอบวิเคราะห์วาทกรรมกับการเมือง
4. แนวคิดเรื่องข่าวในฐานะที่เป็นวาทกรรม (News as Discourse)

1. แนวคิดเรื่องวาทกรรม (Discourse)

ฟูโกต์(Michel Foucault, 1926-1984 อ้างถึงในไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2545:19-20) ให้ความหมายของ "วาทกรรม" ไว้ว่า หมายถึงระบบและกระบวนการในการสร้าง/การผลิต (Constitute) อัตลักษณ์ (Identity) และความหมาย (Significance) ให้กับสรรพสิ่งต่างๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มตัวเราอยู่ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจหรือตัวตนของเราเอง สถาปนาตนเองขึ้นเป็น วาทกรรมหลัก(episteme) ซึ่งฟูโกต์มองว่าความสัมพันธ์ของวาทกรรมหลักกับวาทกรรมรองเป็นเรื่อง "ชุดของส่วนเสี้ยวที่ไม่มีมีความความต่อเนื่องสัมพันธ์กัน แต่ต้องมาอยู่รวมกัน และอยู่รวมกันมิใช่ในฐานะที่เป็นเอกภาพหรือมั่นคง... แต่ในฐานะที่เป็นชุดวาทกรรมที่มีความแตกต่างและหลากหลาย และต่างก็มียุทธศาสตร์เฉพาะตัวที่ไม่เหมือนกันในการมาอยู่รวมกัน" ซึ่งไชยรัตน์(2545) ได้อธิบายวาทกรรมในทัศนะของฟูโกต์ในส่วนนี้ไว้ว่า ในขณะเดียวกัน วาทกรรมยังทำหน้าที่คงการดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคม ด้วยการเก็บกด/ปิดกั้นมิให้อัตลักษณ์และความหมายของวาทกรรมกระแสอื่นเกิดขึ้น หรือทำให้อัตลักษณ์และความหมายที่ดำรงอยู่แล้วในสังคมเลือนหายไปพร้อมๆ กันด้วย

(ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2542 อ้างถึงใน อวยชัย สังสนา, 2544: 12) ได้อธิบายทัศนของฟูโกต์ว่า วาทกรรมเป็นมากกว่าภาษา คำพูด หรือการตีความภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรม (Discursive Practice) จะรวมเอาจารีตปฏิบัติ ความคิด ความเชื่อ และสถาบันต่างๆ ในสังคมเกี่ยวเนื่องไว้ด้วย

แวนดีจค์ (Teun A. van Dijk, 1997: 1) กล่าวว่า การวิเคราะห์วาทกรรมเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษา การสื่อสาร ปฏิกริยาโต้ตอบ สังคมและวัฒนธรรม หมายความว่า การวิเคราะห์วาทกรรมจำเป็นต้องศึกษาการใช้ภาษาในการสื่อสาร (Text) ซึ่งภาษานั้นๆ ล้วนแล้วแต่มีบริบท(context) ต่างๆเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่เสมอ

แฟร์คลาฟ (Norman Fairclough, 1992 อ้างถึงใน อรวรรณ ปิณฑธนโธวาท, 2547: 50) อธิบายความหมายของวาทกรรมดังที่กล่าวมาแล้วยังปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง ผู้เขียนและผู้อ่าน คือ ศึกษากระบวนการของการผลิต และการตีความวาทะและข้อเขียน และบริบทของการใช้ภาษา “ตัวบท” ในที่นี้หมายถึง มิติหนึ่งของวาทกรรม นั่นคือ เป็น “ผลิตภัณฑ์” ที่มาจากการพูดหรือการเขียนในขบวนการผลิต นอกจากนี้แล้ว “วาทกรรม” ยังหมายถึงภาษาชนิดต่างๆ ที่ใช้ในสถานการณ์สังคมต่างๆ กัน เช่น วาทกรรมของหนังสือพิมพ์ วาทกรรมของงานโฆษณา วาทกรรมในห้องเรียน วาทกรรมการปรึกษาทางการแพทย์

เฮอรัลด์และบราวน์ (Herndl and Brown, eds., 1996: 3-20 อ้างถึงในไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2543: 257-258) ได้กล่าวถึงวาทกรรมว่าเป็นการวิเคราะห์โวหาร (rhetorical analysis) โดยมีประเด็นหลักในแนวคำถามว่า มนุษย์ใช้ภาษาในการสร้างโลกและชีวิตอย่างไร เนื่องจากภาษาที่เราใช้มักเชิดชูความคิด ความเชื่อ ความรู้ชุดหนึ่ง ในขณะที่เดียวกันก็เก็บกดปิดกั้นความคิด ความเชื่อ ความรู้ชุดหนึ่ง

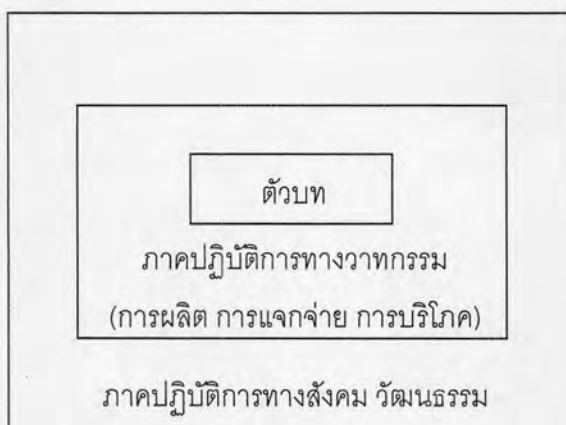
2. แนวคิดเรื่องการวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Analysis)

2.1 แนวคิดเรื่องวาทกรรมของ Norman Fairclough

แฟร์คลาฟ (Fairclough, 1992 อ้างถึงใน อรวรรณ ปิณฑธนโธวาท, 2547: 50-54) ได้สืบทอดแนวคิดของฟูโกต์ โดยศึกษาวาทกรรมในแง่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบท (Text)

ปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discursive Practice) และปฏิบัติการทางสังคม (Social Practice) ทั้งนี้ ก่อให้เกิดมุมมองการศึกษา 3 มิติ คือ วาทกรรมชิ้นหนึ่งหรือเหตุการณ์ทางวาทกรรมชิ้นใดชิ้นหนึ่ง อาจมองว่าเป็น ตัวบท(Text) หรือปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discursive Practice) หรือปฏิบัติการทางสังคม (Social Practice)

ความสัมพันธ์ระหว่าง ตัวบท (Text) ปฏิบัติทางวาทกรรม (Discursive Practice) และปฏิบัติการทางสังคม (Social Practice)

มิติที่หนึ่ง คือ มิติทางด้านตัวบท หมายถึง การวิเคราะห์ภาษาของตัวบทต่างๆ

มิติที่สอง คือ มิติของปฏิบัติการทางวาทกรรม "ปฏิสัมพันธ์" มิตินี้ศึกษาลักษณะของกระบวนการผลิตในตัวบท ตีความตัวบท เช่น วาทกรรมชนิดไหนมีอิทธิพลในการผลิตและตีความ และวาทกรรมเหล่านี้รวมตัวกันได้อย่างไร

มิติที่สาม คือ มิติของปฏิบัติการสังคม วัฒนธรรม นั่นคือ ศึกษาสถานการณ์ในเชิงสถาบันและองค์กรที่วาทกรรมเกิดขึ้น และดูว่าสถานการณ์เหล่านั้น มีอิทธิพลต่อปฏิบัติการทางวาทกรรมที่เกิดขึ้นอย่างไร

Fairclough ได้แยกการวิเคราะห์งานวาทกรรมออกเป็น 2 กลุ่ม คือ แนวไม่วิพากษ์ (Non-Critical Analysis) โดยไม่รวมการตีความของผู้ฟัง/ผู้อ่าน/ผู้วิจารณ์ แนวไม่วิพากษ์เน้นวาทศิลป์ที่ใช้ในวาทกรรม จึงไม่สนใจอุดมการณ์และอำนาจที่แฝงเร้นอยู่ โดยสนใจการศึกษาแนววิเคราะห์บทสนทนา ส่วนอีกกลุ่มหนึ่ง คือ แนววิพากษ์ (Critical Analysis) ศึกษาการตีความ โดยผนวกกับการผลิตที่รวมเอาสาระทางสังคมวัฒนธรรม การสร้างการก่อเกิดอัตลักษณ์ขณะที่มีการสื่อสาร และรวมเอาเรื่องอำนาจและอุดมการณ์เป็นจุดเน้น

ปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discursive Practice) เป็นตัวสร้างความหมายแบบที่ยึดถือกันมา เป็นสิ่งที่สร้างอัตลักษณ์ทางสังคม ความสัมพันธ์ทางสังคม ระบบความรู้และความเชื่อ และยังสามารถเปลี่ยนแปลงสังคม ปฏิบัติทางวาทกรรมเป็นรูปแบบหนึ่งของภาคปฏิบัติการทางสังคม และในบางกรณีภาคปฏิบัติการทางสังคมอาจถูกสร้าง/ผลิตโดยภาคปฏิบัติทางวาทกรรม และในบางกรณีภาคปฏิบัติการทางสังคมหมายถึงการผสมกันระหว่างภาคปฏิบัติที่ที่เป็นวาทกรรมและไม่เป็นวาทกรรม

การวิเคราะห์ภาคปฏิบัติการทางวาทกรรมจะเน้นกระบวนการผลิตตัวบท (Production) การจำหน่ายจ่ายแจก (Distribution) และการบริโภค (Consumption) ซึ่งเป็นเรื่องทางสังคมและจะต้องอ้างอิงถึงบริบททางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสถาบันต่างๆที่วาทกรรมถูกสร้างขึ้น จึงจำเป็นที่ต้องอธิบายได้ว่า วาทกรรมนั้นประกอบด้วยระเบียบวาทกรรมหรือลักษณะการประพันธ์แบบใด (order of discourse/ genres) มีวิธีการผลิตการตีความอย่างไร ตัวบทมีปฏิสัมพันธ์กับปฏิบัติการทางสังคมอย่างไรในแง่ของโครงสร้างและการต่อสู้

แนวคิด 3 มิติของวาทกรรม

1. มิติที่วาทกรรมเป็นตัวบท (discourse as text)

ความสัมพันธ์ของตัวหมายและตัวหมายถึง เป็นไปด้วยแรงจูงใจทางสังคม หมายความว่ามีความหมายที่ส่งผลทางสังคมที่จะผนวกตัวหมายเข้ากับตัวหมายถึง กรอบในการวิเคราะห์ตัวบทประกอบด้วย การวิเคราะห์ 7 องค์ประกอบ

1. ศัพท์
2. ไวยากรณ์
3. การเชื่อมระหว่างอนุประโยคและประโยคหลัก (Collusion)
4. การจัดโครงสร้างตัวบท (Text structure)
5. เจตนาสาร (Force of utterances)
6. ความเกาะยึดกันของข้อความ (Coherence of text)
7. สหบท (Intertextuality)

2. มิติที่เกี่ยวกับภาคปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discursive Practice)

ปัจจัยทางสังคมเป็นตัวกำหนดความแตกต่าง ของปฏิบัติการทางวาทกรรม ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิต จำหน่าย และบริโภคตัวบท ซึ่งกระบวนการเหล่านี้จะแตกต่างกันไป แล้วแต่ชนิดของวาทกรรม การบริโภค/ถอดรหัส/รับสารจากตัวบทก็มีกระบวนการที่แตกต่างกัน ทั้งนี้มีกระบวนการตีความเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งความตั้งใจของผู้รับสารแต่ละคนมีไม่เท่ากัน

หากแต่ตัวบทที่มีการจำหน่ายจ่ายแจกเรียบร้อยแล้ว ในสื่อหลากหลายรูปแบบ ในแต่ละมิตินั้น ก็จะมีแบบแผนการบริโภคของตนเอง รวมทั้งกระบวนการผลิตซ้ำ และเปลี่ยนแปลงตัวบท ดังนั้นน้ำหนักการวิเคราะห์จึงอยู่ที่ผู้รับสาร

3. มิติเกี่ยวกับวาทกรรมในฐานะปฏิบัติการทางสังคม

แฟร์คลาฟ กล่าวว่า ในเรื่องของอุดมการณ์และความเป็นใหญ่ (Hegemony) อุดมการณ์เป็นตัวให้ความหมาย (Significations) /และตัวสร้าง (Constructions) ความจริง ความจริงที่ว่านี่คือโลกกายภาพ ความสัมพันธ์ทางสังคม อัตลักษณ์ทางสังคมซึ่งมีการสร้างเข้าไปในมิติต่างๆ ของรูปแบบ/ ความหมายของปฏิบัติการทางวาทกรรม และอุดมการณ์นี้นำไปสู่การผลิต การผลิตซ้ำหรือการเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ด้านการครอบงำอุดมการณ์ต่างๆ ที่ฝังตัวอยู่ ในการปฏิบัติการทางวาทกรรมจะมีประสิทธิผลมากที่สุดเมื่อมันดูเป็นธรรมชาติ ดูเป็นเรื่อง "สามัญสำนึก"

นอกจากนี้ อรวรรณ ปิลาพันธ์โอวาท (2547: 53) ยังได้สรุปหน้าที่วาทกรรมของ พูโกต์ ในทัศนะของแฟร์คลาฟ (Fairclough, 1992: 63-73) ว่าวาทกรรมเป็นปฏิบัติการซึ่งไม่เพียงแต่เป็นตัวแทนโลก แต่ให้ความหมายแก่โลก ผลของการสร้างวาทกรรมสามารถแยกลักษณะได้ 3 อย่าง หนึ่งวาทกรรมสร้างสิ่งที่เรียกว่า "อัตลักษณ์ทางสังคม" (social identities) และ "จุดยืนของประธาน" (subject positions) สองวาทกรรมช่วยสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างคน สามวาทกรรมสร้างระบบความรู้และความเชื่อ แฟร์คลาฟ ถือว่า อุดมการณ์มีอยู่ในโครงสร้าง (นั่นคือระเบียบของวาทกรรมที่เรียกว่า Order of discourse) ซึ่งทำให้เกิดผลจากเหตุการณ์ในอดีต และเงื่อนไขสำหรับเหตุการณ์ปัจจุบัน คำถามคือ อุดมการณ์จะแสดงออกในระดับไหนของตัวบท หรือวาทกรรม โดยเฉพาะความหมายของคำ อุดมการณ์จะแทรกอยู่ในรูปแบบ (Forms) ของข้อความ ในลีลาการพูด/การเขียน ในระดับต่างๆกัน การผลิตกันพูดในห้องเรียน ความสุภาพระหว่างเลขากับนายจ้าง บ่งเป็นนัยถึงสมมติฐานเกี่ยวกับอุดมการณ์ เกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางสังคมและความสัมพันธ์ทางสังคม และในพื้นที่นี้แฟร์คลาฟอยากย้ำความเป็นผู้กระทำ (Active role) ของประธานอีกครั้งหนึ่งในปฏิบัติการทางวาทกรรมอันหลากหลายและบรรดาอุดมการณ์ที่นำทางพวกเขา สมดุลระหว่างประธานในฐานะที่เป็น "ผล" อันเกิดจากอุดมการณ์และบทบาทในฐานะเป็นผู้กระทำ (Active agent) เป็นตัวแปรที่ขึ้นกับเงื่อนไขทางสังคม อาทิความมั่นคงของสถานภาพเชิงครอบงำ เช่น บทบาทวาทกรรมของนักศึกษากรณี 14 ตุลาคม 2516 สันทอนวาทกรรมเชิงครอบงำ ซึ่งผู้สอนมีต่อผู้เรียนมาโดยตลอด

แฟร์คลาฟ ถือว่าวาทกรรมทุกชิ้นมีอุดมการณ์แฝงอยู่ตราบเท่าที่วาทกรรมหรือปฏิบัติการทางวาทกรรมนั้นได้รวมความหมาย (Significations) ซึ่งนำไปสู่การรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์เชิงอำนาจ อุดมการณ์เกิดในสังคมซึ่งมีลักษณะครอบงำทางอำนาจ ซึ่งมีรากฐาน

อยู่บนเรื่องของชนชั้น เพศสภาพ กลุ่มวัฒนธรรม และถ้าเมื่อใดมนุษย์ไม่ได้สังกัดหรือสามารถ อยู่เหนือสังคมเหล่านั้น มนุษย์สามารถอยู่เหนืออุดมการณ์ได้ และด้วยเหตุที่วาทกรรม หลากหลายชนิดในสังคมเป็นวาทกรรมที่เปิดให้หลักการ นั่นคือมีความเห็นจากหลายมุมมอง ประปนกันอยู่ ฉะนั้น วาทกรรมแต่ละชนิดจึงมีอุดมการณ์แฝงอยู่ในระดับต่างๆ กัน อาทิงานวาท กรรมในงานโฆษณา จะมีวาทกรรมแฝงอยู่มากกว่าวาทกรรมของฟิสิกส์

แฟร์คลาฟ ให้นิยามความเป็นใหญ่(Hegemony)ว่า หมายถึงภาวะผู้นำพอกับภาวะ ครอบครองทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และอุดมการณ์ ทางสังคมฯหนึ่ง ภาวะ ความเป็นใหญ่ก็คือ อำนาจเหนือสังคมที่มีการแบ่งชั้นตามเศรษฐกิจ แต่อำนาจนี้ไม่ใช่อำนาจ ถาวรและเป็นอำนาจเพียงบางส่วนเท่านั้น อำนาจนี้มีลักษณะ "สมดุลที่สั่นคลอน" (Unstable Equilibrium) ภาวะความเป็นใหญ่นี้เป็นการสร้างพันธมิตรที่มุ่งบูรณาการมากกว่าที่จะ ครอบงำ ชนชั้นได้อำนาจ โดยพยายามให้พวกเขายินยอมพร้อมใจ มีการใช้อุดมการณ์เพื่อ ได้รับความเห็นชอบ การต่อสู้เพื่อภาวะความเป็นใหญ่นี้เกิดในแนวระนาบก่อนซึ่งรวมสถาบัน ต่างๆของประชาสังคม(Civil Society) ได้แก่ การศึกษา สหภาพ ครอบครัว ซึ่งอาจจะมีการต่อสู้ หลากหลายระดับและมีติ

สำหรับแนวคิดเรื่อง 3 มิติทางวาทกรรม ที่ผู้วิจัยจะใช้เป็นหลักในการศึกษาวิเคราะห์หา ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบท ภาคปฏิบัติการทางวาทกรรม และภาคปฏิบัติทางสังคม ดังที่ Norman Fairclough ได้สังเคราะห์ไว้ (Fairclough, 1992: 72-99 อ้างถึงใน อรรถวณิช ปิลาพันธ์ โกวาท, 2547: 55) การทำวาทกรรมวิเคราะห์จำเป็นต้องศึกษาถึง 3 มิตินี้ ซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบในการวิเคราะห์ดังที่กล่าวถึง เพื่ออธิบายกระบวนการตีความโดยพูดถึงตัวบท ที่ แสดงความสัมพันธ์กับสหบท (Intertextuality) อันเป็นวิธีการที่จะเชื่อมภาคปฏิบัติการทางวาท กรรมและกระบวนการผลิต แจกจ่าย และบริโภคตัวบท อันเป็นขบวนการที่จะเปิดเผยการต่อสู้ เพื่อแย่งชิงความเป็นใหญ่ ซึ่งนำมาสู่วัฏจักรกระบวนการผลิตซ้ำ เพื่อการดำรงอยู่ของวาทกรรม กระแสนั้นได้ โดยงานวิจัยนี้เป็นการวิเคราะห์ในแนววิพากษ์ (Critical Analysis)

2.2 แนวคิดเรื่องวาทกรรมของ Teun A. van Dijk

แวนดัจค์ (Teun A. van Dijk, 1997 อ้างถึงใน อรรถวณิช ปิลาพันธ์ โกวาท, 2547: 61-74) ได้ศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์ และได้สร้างกรอบการวิเคราะห์วาทกรรมไว้ดังนี้

1. การกระทำเชิงสังคมในบริบทและสังคม (Social action in context and society)

1.1 ผู้ใช้ภาษาและบริบท แวนดิคค์ ถือว่าผู้ใช้ภาษาเป็นประธานตามทัศนของ ฟุโกต์ หากแต่แวนดิคค์ให้ผู้ใช้ภาษานี้มีบทบาทเป็นสมาชิกของกลุ่มคนในสังคม ในฐานะที่เป็นปัจเจก มีอัตลักษณ์ อ้างอิงสถาบัน ในขณะที่การสร้าง/ผลิตวาทกรรมในสถานการณ์ทางสังคม ผู้ใช้ภาษาก็เป็นผู้สร้าง(construct) และแสดงให้เห็น(display) บทบาทและอัตลักษณ์นั้น ซึ่งแสดงถึงลักษณะการกระทำ(action) ไปพร้อมๆกับการถูกกระทำ(passive) คือติดตัวมาและถูกกำหนดโดยสังคมและสถานการณ์ ส่วนตัวของวาทกรรม แวนดิคค์ เรียกว่า บทพูดและตัวบทเขียน(talk and text) ซึ่งถือว่าเป็นดัชนีชี้วัดลักษณะบริบท

1.2 การพูดและตัวบท (talk and text) คือ สารในรูปแบบต่างๆ

1.3 ลำดับชั้นของการกระทำ(Hierarchies of action) วาทกรรมอาจถูกประกอบสร้าง(Be constituted) โดยลำดับชั้นการกระทำที่สลับซับซ้อนอันมีความเป็นนามธรรมที่ต่างกัน

1.4 วาทกรรมในฐานะปฏิบัติการทางสังคม และหน้าที่ทางสังคม (Social practices and function)

2. เป้าหมาย (aims) แนวทางการศึกษาวาทกรรมในฐานะปฏิบัติการทางสังคมจะศึกษาได้จาก

2.1 การกระทำ (Action)

2.2 บริบท (Context)

2.3 อำนาจ (Power)

2.4 อุดมการณ์ (Ideology)

3. การกระทำ(Action) ลักษณะของการกระทำคือ

3.1 ความจงใจ (intentionality) สิ่งต่างๆที่กระทำนั้นล้วนแล้วแต่มีเป้าหมาย และมีความหมาย วาทกรรมที่ทำการวิเคราะห์จึงมีคุณสมบัติ 3 อย่างคือ กิจกรรมที่จงใจ ควบคุมได้ และมีเป้าหมาย

3.2 มุมมอง (perspective) การวิเคราะห์วาทกรรมทางสังคมมุ่งสนใจผู้รับสารมากกว่าผู้ส่งสาร การวิเคราะห์สนใจวาทะที่ได้ยินและมีการตีความ

3.3 นัยยะ ผลลัพธ์ และส่วนประกอบ (implications, consequences, and components) เราพูดถึงผลลัพธ์ของวาทกรรมสำหรับผู้รับสารและนัยยะสำหรับสังคม การพูดถึงส่วนประกอบหมายถึง การผลิตประโยค คำ ลีลา วาทศิลป์ หรือการโต้แย้งถือเป็นการกระทำ (action) ดังนั้นการทำวาทกรรมให้เป็นกิจกรรมทางสังคม เช่น การยืนยัน การสัญญา เราไม่

เพียงวิเคราะห์เพียงเจตนาของผู้ส่งสาร แต่ต้องรวมการเปล่งเสียง สีลา ความหมาย และสิ่งอื่นๆ มาประกอบด้วย

3.4 ปฏิสัมพันธ์ (interactions) จำเป็นต้องวิเคราะห์รูปแบบการสื่อสาร เพื่อทราบเป้าหมายของการสื่อสารนั้น

4. บริบท (Context) ในการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงสังคม จะให้ความสำคัญกับบริบท ซึ่งจะหมายถึงผู้มีส่วนร่วมในวาทกรรมนั้น อันรวมถึงบทบาทและเป้าหมาย และลักษณะของสถานการณ์ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตีความโครงสร้างของตัวบทและวาทกรรม ในการศึกษาบริบท เราจะดูสิ่งเหล่านี้

4.1 ผู้มีส่วนร่วมในวาทกรรม (participants)

4.2 ฉาก(setting) สถานการณ์ทางสังคม เวลา สถานที่ จุดยืนของผู้พูด บริบทอาจเป็นส่วนตัวหรือสาธารณะ เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ

4.3 เครื่องประดับฉาก (props)

4.4 การกระทำ(action)

4.5 ความรู้และเจตนา ความรู้เกี่ยวกับทัศนคติ ค่านิยม และเจตนาของผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นส่วนหนึ่งของบริบท

4.6 การกระทำในระดับสูง (higher level action)

4.7 บริบทจุลภาคและมหัพภาค (local and global context) ความแตกต่างของตรรกะของวาทกรรมที่หลากหลายในโครงสร้างวัฒนธรรมและสังคม จึงจำเป็นที่จะต้องแยกวาทกรรมใดมีบริบทในระดับจุลภาคหรือเน้นปฏิสัมพันธ์ วาทกรรมใดมีบริบทแบบมหัพภาคหรือระดับสังคม

4.8 การสร้างบริบท (constructing contexts)

5. อำนาจ (Power) แนวคิดที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรมและสังคม คืออำนาจ ซึ่งครอบคลุมถึง

5.1 การควบคุมการกระทำและจิตใจ อำนาจทางสังคมหมายถึง ความสามารถของกลุ่มหนึ่งที่จะควบคุมอีกกลุ่มหนึ่ง อาทิการใช้กำลัง แต่อำนาจที่อยู่ในใจ รับรู้กันโดยการบอกให้ทำ ผ่านแหล่งอำนาจในรูปสัญลักษณ์ อำนาจในวาทกรรมมีองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ วาทกรรม การกระทำ และการรับรู้ (cognition) ซึ่งการรับรู้ประกอบด้วย ความตั้งใจ วัตถุประสงค์ แรงจูงใจ ฯลฯ

5.2 อำนาจโน้มน้าวใจ ผู้มีอำนาจใช้การโน้มน้าวใจแทนการออกคำสั่ง ซึ่งเป็นการสื่อสารในรูปการขอร้อง การแนะนำ อำนาจในลักษณะนี้อยู่ในรูปที่ผู้รับสารหลีกเลี่ยงผลลัพธ์ทางลบ ดังนั้นการสามารถควบคุมแหล่งอำนาจ อันได้แก่ ทรัพยากรที่นับถือกันในสังคมทั้งในรูปวัตถุ และเชิงสัญลักษณ์

5.3 ภาวะความเป็นใหญ่และการยินยอมพร้อมใจ (Hegemony and consensus) เป็นการทำให้ผู้รับสารทำทุกอย่างราวกับออกมาจากใจตนเองอย่างธรรมชาติ โดยอาศัยวิธีการ อาทิ การศึกษา การรณรงค์ การโฆษณาชวนเชื่อ การใช้สื่อ และการใช้วาทกรรมสาธารณะหลากหลายชนิด

5.4 การเข้าถึงแหล่งทรัพยากร (access) การเข้าควบคุมจิตใจโดยผ่านความรู้ทัศนคติ และอุดมการณ์ วาทกรรมมิใช่เครื่องมือหากแต่เป็นแหล่งอำนาจ เป็นเหตุผลที่กลุ่มชนชั้นปกครองพยายามเข้าถึงวาทกรรมสาธารณะหลากหลายรูปแบบ เพื่อได้ซึ่งอำนาจในการควบคุมจิตใจคน ในการสร้างความเชื่อ และผลิตซ้ำ

5.5 การควบคุมบริบท (controlling context) หากควบคุมบริบทได้ เราก็สามารถควบคุมโครงสร้างทางวาทกรรมได้เกือบทั้งหมด

5.6 การควบคุมโครงสร้างวาทกรรม (controlling discourse structures) อาทิ การใช้ภาษา การประพันธ์ (genre) การใช้วาทศิลป์หรือภาพพจน์ ในการต่อยอดข้อมูลเพื่อสร้างภาพพจน์ที่ดีและกลบเกลื่อนภาพพจน์ทางลบของตนเอง และสร้างภาพพจน์ด้านลบให้กับคู่ปรปักษ์

5.7 การควบคุมครบวงจร (closing the circle of control) เริ่มจากการควบคุมการกระทำ หมายถึง การควบคุมการรับรู้ส่วนตัวและเชิงสังคม และวนรอบกระบวนการจนครบวงจรในการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรอำนาจ

5.8 การแบ่งแยกอำนาจ (the division of power) อำนาจเป็นสิ่งที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมมี อำนาจเป็นเรื่องสลบซับซ้อน ไม่ใช่การข่มขู่ การควบคุมจากบนลงล่าง การโน้มน้าวใจ แต่เป็นเรื่องการแบ่งปัน การเจรจาต่อรอง การสมคบคิดกันในหมู่ผู้มีอำนาจ การเข้าถึงวาทกรรมสาธารณะจะสามารถสร้างอำนาจต่อรองกับอำนาจหลักได้ (counter power)

5.9 การใช้อำนาจในทางที่ผิด (power abuse) ถ้าถือตามกฎบัตรสหประชาชาติ (van Dijk, 1997: 241 อ้างถึงใน อรรถวรณ์ ปิณฑนโธวาท, 2547: 68) การใช้อำนาจในทางที่ผิด คือ การละเมิดสิทธิมนุษยชนในฐานะปัจเจกและในฐานะกลุ่ม ในอีกระดับหนึ่ง การใช้อำนาจในทางที่ผิด คือ การลวงละเมิดกฎหมายระดับชาติ ท้องถิ่น หรือชุมชน กฎเกณฑ์ ข้อตกลง ปทัสถาน ค่านิยมต่างๆ จึงไม่ใช่การลวงละเมิดหลักการธรรมดา

6. อุดมการณ์ (ideology) เป็นสิ่งที่เชื่อมระหว่างวาทกรรมและสังคม เพื่อเข้าใจวาทกรรม เราจำเป็นต้องรู้หน้าที่ของอุดมการณ์ ซึ่งมีหน้าที่ดังนี้

6.1 หน้าที่ทางสังคม (social function) อุดมการณ์ เป็นสิ่งที่ถูกผลิตขึ้นโดยกลุ่มอำนาจในสังคม เพื่อผลิตซ้ำและสร้างความชอบธรรมให้แก่การควบคุมสังคม เช่น การอ้างอำนาจจากพระเจ้า หรือโน้มน้าวใจให้เชื่อว่าการถูกควบคุมเป็นสิ่งที่จำเป็นซึ่งสืบต่อกันมานำมาซึ่งการเป็นสื่อกลางในการสื่อสารอุดมการณ์สังคม ให้ก่อเกิดการผลิตซ้ำอำนาจการควบคุม ภายใต้กลุ่มอำนาจ หน้าที่อีกประการหนึ่งของอุดมการณ์ คือการกำหนดบทบาทของวาทกรรม ในการประสานสมาชิกให้มีอุดมการณ์ร่วมกัน เพื่อดำรงอำนาจเหนือตลอดไป อุดมการณ์เป็นสิ่งที่พัฒนาขึ้นเพื่อจะบูรณาการแนวคิดที่เป็นตัวแทน (socially shared representations)

6.2 การรับรู้ทางสังคม (social cognition) อุดมการณ์เปรียบเหมือนไวยากรณ์ อุดมการณ์จึงมีลักษณะเป็นทั้งระบบสังคม และเป็นตัวแทนของกระบวนการคิด (mental representations) คือ ความเชื่อ และทัศนคติ

6.3 อุดมการณ์และความรู้ (ideologies and knowledge) อุดมการณ์เป็นรากฐานของหลักการรับรู้ทางสังคม เพราะฉะนั้นมันจึงเป็นพื้นฐานของความรู้ ทัศนคติและความเชื่ออื่นๆ เฉพาะกลุ่ม อุดมการณ์ของกลุ่มไร้อำนาจ จะมีประสิทธิผลในการเคลื่อนไหวในการต่อสู้กับกลุ่มอำนาจก็ต่อเมื่ออุดมการณ์เหล่านี้สะท้อนความเป็นจริง อุดมการณ์เป็นเรื่องพื้นฐานกว่าความรู้ แต่มีความเฉพาะเจาะจงมากกว่า เพราะอุดมการณ์เป็นตัวแทนของผลประโยชน์ของกลุ่ม ในสังคมหรือวัฒนธรรมหนึ่ง อุดมการณ์ยังมีหน้าที่ในการรับรู้ หรือจัดกระบวนการความเชื่อของบุคคล ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบุคคลจะเลือกทำอย่างไรต่อประเด็นต่างๆ ของสังคม

6.4 โครงสร้างของอุดมการณ์ (The structures of ideology) อุดมการณ์จะแสดงโครงสร้างของกลุ่ม เพื่อปกป้องอัตลักษณ์ เช่น สมาชิกภาพ กิจกรรม เป้าประสงค์ ค่านิยม จุดยืน และทรัพยากรของกลุ่ม

6.5 จากกลุ่มไปสู่สมาชิก (from group to group member) อุดมการณ์เป็นตัวจัดระเบียบความเชื่อให้กลุ่ม และจากความเชื่อนำไปสู่แนวปฏิบัติในชีวิตประจำวันตลอดจนวาทกรรมด้วย ความเป็นสมาชิกกลุ่มของบุคคล อาจมีสังกัดอยู่หลายกลุ่มพร้อมๆ กัน นั่นแสดงว่าในระดับนามธรรมของกลุ่ม อุดมการณ์อาจมองเป็นหนึ่งเดียว แต่มีได้แปลว่าสมาชิกจะแสดงออกถึงพฤติกรรม เหตุเพราะความเชื่อและพฤติกรรมที่เฉพาะเจาะจง จะแสดงตัวในสถานการณ์หนึ่งๆ แตกต่างกันไป

6.6 อุดมการณ์และวาทกรรม (ideology and discourse) อุดมการณ์และวาทกรรมมิได้สัมพันธ์กันโดยตรง และมันจะเกี่ยวข้องกับความสำเร็จโดยทั่วไปและความเชื่อเฉพาะเจาะจงที่ขึ้นกับบริบท อีกประการหนึ่ง มนุษย์ผู้ใช้ภาษาต่างก็เป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆ และอาจจะแสดงอัตลักษณ์ต่างๆของกลุ่มตนที่ขัดแย้ง ในรูปแบบของการพูด การเขียน ซึ่งขึ้นอยู่กับบริบทในการที่จะแสดงความชัดเจนทางกิจกรรมการสื่อสารนั้น

6.7 การวิเคราะห์อุดมการณ์ (ideological analysis) เป็นการหาคำตอบว่า "อุดมการณ์" ในตัวบทหมายถึงอะไร ในบริบทไหน โดยอิงเงื่อนไขเรื่อง บริบทในวาทกรรมที่แสดงอุดมการณ์จะมีการแบ่งขั้ว เช่น "พวกเรา" และ "พวกเขา" นอกจากนี้แล้ววาทกรรมที่แสดงอุดมการณ์ยังบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของกลุ่ม กิจกรรม ค่านิยม จุดยืน และทรัพยากร ที่สำคัญที่สุดคือ จุดยืนทางสังคมของกลุ่ม

การนำแนวคิดเรื่องการวิเคราะห์วาทกรรมของ Teun A. van Dijk มาใช้ในการศึกษาคำนี้ ก็เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสังคมของ เป้าหมาย การกระทำ บริบท อำนาจ และอุดมการณ์ที่เกิดขึ้น อันจะเปิดเผยการต่อสู้ภายในวาทกรรมนโยบายปราบยาเสพติดว่าเป็นอย่างไร

3. แนวคิดเรื่องกรอบวิเคราะห์วาทกรรมกับการเมือง

อรรถรรณ ปิลาพันธ์โหวท(2547: 107-119) สรุปว่า การขยายตัวของสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ส่งผลให้มีการส่งสาร รับสารเกิดขึ้นมากมาย สารที่เกี่ยวข้องกับการเมืองมีจำนวนมากขึ้น ซึ่งส่งผลต่อการรับสาร การตีความและการวิพากษ์ กรอบการวิเคราะห์วาทกรรม การเมือง เป็นกรอบที่จะแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอำนาจ ความเป็นใหญ่ เจตนาของผู้ส่งสารและปฏิกิริยาตอบกลับของผู้รับสาร ผ่านความหมายในระดับมหภาคและจุลภาค และนัยยะที่แสดงออกอย่างตรงไปตรงมา แฝงอยู่ในวากยสัมพันธ์ (syntax) การใช้คำ (lexicon) และความหมาย

กลยุทธ์ของวาทกรรม (strategic functions)

1. การข่มขู่ (coercion) วาทกรรมประเภทข่มขู่อย่างชัดเจน คือ การยับยั้ง/ยุติการกระทำ (sanctions) โดยใช้คำสั่ง กฎหมาย บทบัญญัติ ส่วนวาทกรรมแสดงการข่มขู่อื่นๆ ได้แก่

การจัดระเบียบวาระของนักการเมือง การเลือกหัวข้อในการสนทนา การวางจุดยืนของตนเอง และผู้อื่นพร้อมทั้งสร้าง"ความจริง"บางอย่างและทำให้คนฟังยอมรับ เพื่อดำเนินการพูดและเขียนต่อไป

2. การต่อต้าน (resistance/opposition and protest) เมื่อมีฝ่ายใช้อำนาจก็มีฝ่ายต่อต้านการใช้อำนาจ ผ่านการใช้โครงสร้าง/รูปแบบของภาษาชนิดต่างๆ เช่น คำขวัญ เพลง การยื่นฎีกา การปลุกระดม

3. การปิดบังซ่อนเร้นข้อมูล (dissimulation) คือ การควบคุมวาทกรรมนั่นเอง การทำให้เป็นความลับ (secrecy) เป็นการปกปิดผู้คนไม่ให้ได้รับข้อมูล ซึ่งตรงกันข้ามกับ Censorship ที่ไม่ให้ผู้คนให้ข้อมูล หรือ Dissimulation ที่อนุญาตให้มีการให้ข้อมูลได้ แต่ไม่มากพอที่จะเป็นประโยชน์ต่อคนฟัง

4. การทำให้ชอบธรรมและการทำให้ไม่ชอบธรรม (legitimization and delegitimization) คล้ายกับการชูเชิฐ การทำให้ชอบธรรมสร้างสิทธิให้แก่ผู้มีอำนาจว่าจะมีผู้เชื่อฟัง และการที่คนเชื่อฟังรัฐบาลเนื่องจาก รัฐบาลมีการใช้ภาษาเพื่อการโน้มน้าวใจ

หน้าที่เชิงกลยุทธทั้งสิ้นสามารถมองได้ทั้งในเชิงการตีความ (interpretive) และในแง่การผลิต(productive) ซึ่งในแง่การตีความคือการวิเคราะห์ว่าผู้ฟังมีกลยุทธอย่างไรที่ไม่ตระหนักในการตีความ และในแง่การผลิตคือผู้พูดได้ใช้กลยุทธใดบ้างในการผลิตวาทกรรมที่ใช้ในสังคม

กรอบวิเคราะห์ระดับของภาษาเพื่อการวิเคราะห์หน้าที่เชิงกลยุทธ

1. ภาษาใช้งาน (pragmatics) คือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง
2. ความหมาย (semantics) ได้แก่ ความหมายโครงสร้างของคำ
3. วากยสัมพันธ์ (syntax) ได้แก่ การจัดเรียบเรียงภายในประโยค

การนำแนวคิดเรื่องกรอบวิเคราะห์วาทกรรมกับการเมือง มาใช้ในการศึกษาคั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์กลยุทธของวาทกรรมอันจะเปิดเผย อำนาจ และอุดมการณ์ ของกลุ่มต่างๆ ในการต่อสู้ทางวาทกรรมนโยบายปราบยาเสพติดว่าเป็นอย่างไร

4. แนวคิดเรื่องข่าวในฐานะที่เป็นวาทกรรม (News as Discourse)

4.1 วาทกรรมกับการวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse and discourse Analysis)

มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault, 1926-1984 อ้างถึงใน ไชยรัตน์ เจริญสิน โอฟาร์, 2543: 29-32) กล่าวถึงวาทกรรม (Discourse) ไว้ว่าหมายถึงระบบ และกระบวนการ ในการสร้าง/ผลิต (constitue) อัตลักษณ์ (identity) และความหมาย (significance) กับสรรพสิ่งต่าง ๆ ในสังคมหล่อหลอมเราอยู่ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง นอกจากนี้วาทกรรมยังทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง (valorize) ขณะเดียวกันวาทกรรมก็ทำหน้าที่เก็บกด/ปิดกั้นมิให้อัตลักษณ์และความหมายแฝงบางอย่างเกิดขึ้น หรือไม่ก็ทำให้อัตลักษณ์และความหมายบางอย่างที่ดำรงอยู่แล้วในสังคมเลือนหายไป พร้อมๆ กันด้วย ฉะนั้นวาทกรรมจึงเป็นมากกว่าเรื่องของภาษาหรือคำพูด แต่มีภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรม (discursive practices) ซึ่งรวมถึงจารีตปฏิบัติ ความคิด ความเชื่อ คุณค่า และสถาบันต่างๆ ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ ด้วย วาทกรรมจึงสร้างสรรพสิ่งต่างๆ ขึ้นมาภายใต้กฎเกณฑ์ชัดเจนชุดหนึ่ง กฎเกณฑ์นี้จะเป็นตัวกำหนดการดำรงอยู่ การเปลี่ยนแปลงหรือเลือนหายไปของสรรพสิ่งควบคู่ไปกับสรรพสิ่งที่สังคมสร้างขึ้น วาทกรรมจึงถูกสร้างขึ้นมาจากความแตกต่างระหว่างสิ่งที่สามารถพูดได้อย่างถูกต้องในช่วงเวลาหนึ่ง (ภายใต้กฎเกณฑ์และตรรกะชุดหนึ่ง)

ส่วนการวิเคราะห์วาทกรรม (discourse analysis) นั้นก็คือการพยายามศึกษาและสืบค้นถึงกระบวนการ ขั้นตอน ลำดับเหตุการณ์และรายละเอียดปลีกย่อยต่าง ๆ ในการสร้างอัตลักษณ์และความหมายให้กับสรรพสิ่งในสังคมในรูปของวาทกรรม และภาคปฏิบัติการของวาทกรรมเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ว่ามีความเป็นมาอย่างไร มีการกำหนดกฎเกณฑ์ว่าด้วยเรื่องนั้น ๆ อย่างไรบ้าง มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบุคคล สถาบัน สถานที่ เหตุการณ์อะไรบ้าง และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการสร้าง รวมถึงการเก็บกด/ปิดกั้นของวาทกรรม ดังนั้นสำหรับแนวคิดของฟูโกต์ (Foucault, 1972: 45) จึงมองมนุษย์หรือผู้พูดเป็นเพียง "ร่างทรง" หรือผู้ที่กระทำตาม/ตอกย้ำ/ผลิตซ้ำ (enact) กฎเกณฑ์ของสิ่งที่พูด มากกว่าคิดหรือสรรสร้างระบบ กฎเกณฑ์ขึ้นมาใหม่ วาทกรรมจึงเป็นเสมือนตัวกำหนดว่าใครจะเป็นผู้พูด พูดอะไร พูดเมื่อไร และพูดอย่างไรในต่างสถานที่ ต่างโอกาส หรือฐานะทางสังคมที่แตกต่างกัน

4.2 วาทกรรมในข่าวกับแนวคิดหลักของวาทกรรมในข่าว

วาทกรรมในข่าว Tuen A. van Dijk (1988: 17) ได้ให้ความหมายไว้ว่าเป็นชุดข้อความที่ระบบซึ่งให้ความหมาย คุณค่า กฎเกณฑ์ เงื่อนไขแก่สังคม สถาบันและปัจเจกบุคคล ซึ่งมีผลต่อการควบคุมว่าอะไรควรนำเสนอและสื่อความ ประกอบด้วยมิติต่าง ๆ ทางสังคม 3 มิติ คือ ความรู้ (knowledge), ความสัมพันธ์ทางสังคม (social relations) และอัตลักษณ์ทางสังคม (social identity)

ส่วนแนวคิดหลักของวาทกรรมในข่าวสามารถแบ่งย่อยออกเป็นประเด็นสำคัญ ๆ ได้อีก 5 ประเด็น ดังนี้

4.2.1 วาทกรรมเป็นการผสมผสานของตัวบท (intertextuality) จึงมีความสัมพันธ์กับวาทกรรมชุดต่าง ๆ อยู่เสมอ และจะเข้าใจเมื่อพิจารณาควบคู่กับประเด็นต่าง ๆ เหล่านั้น เช่น ชั้นชั้น (class) เชื้อชาติ (race) เพศสภาพ (gender)

4.2.2 วาทกรรมมีความสัมพันธ์กับประเด็นเรื่องอำนาจและอุดมการณ์ (power and ideology) ปฏิสัมพันธ์ทั้งหลายล้วนแต่ได้รับอิทธิพลจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจและอุดมการณ์ในบริบทเฉพาะ

4.2.3 การทำความเข้าใจวาทกรรมต้องผ่านความเข้าใจในระบบที่สิ่งต่าง ๆ ถูกให้ความหมายและถูกสร้างอัตลักษณ์จนสถาปนาให้กลายเป็นความจริงของสังคม

4.2.4 วาทกรรมที่ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคมรวมทั้งทำหน้าที่กำหนดสังคมด้วย นั้นเรียกว่า วาทกรรมหลัก (Dominant discourse) หรือวาทกรรมที่ครอบงำทาง อุดมการณ์ (Hegemony discourse)

4.2.5 วาทกรรมหลักยังทำหน้าที่กำกับความจริงที่เรียกว่าวาทกรรมเกี่ยวกับความจริงกฎเกณฑ์ยุคหนึ่งที่กำลังจะหายไปหรือไม่จริง มีผลต่อความเข้าใจและการตัดสินใจคุณค่า

4.3 การวิเคราะห์ไวยากรณ์กับการศึกษาข่าวด้วยแนววาทกรรม

ในการศึกษาข่าวด้วยแนวของวาทกรรมนั้นสามารถศึกษาได้หลายแนวทางด้วยกัน ดังนี้

4.3.1 ศึกษาข่าวเพื่อยืนยันว่าข่าวคือการประกอบสร้างความจริงของสังคม (the social construction of reality) ด้วยการวิเคราะห์กระบวนการเกิดข่าวในเชิงสังคมและอุดมการณ์ภายใต้กรอบแนวคิดวาทกรรม

4.3.2 วิเคราะห์ข่าวจากฐานของสถาบันที่ข่าวนั้นสถาปนาตัวเองอยู่ คือ สังคมเศรษฐกิจ การเมือง เพื่อชี้ว่าข่าวก็คือวาทกรรมที่จะสะท้อนภาพตัวตนของสถาบันเหล่านั้น

4.3.3 วิเคราะห์ว่าข่าวเป็นผลผลิตตามกระบวนการคัดสรร (selection) แต่ด้วยการชี้ให้เห็นว่าการคัดสรร คือ การสร้างความแตกต่าง (differentiate), การแปรสภาพ (transform) และการลดคุณค่า (devalue)

4.3.4 วิเคราะห์วาทกรรมในคุณค่าข่าว (Newsworthiness) โดยใช้แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการสร้างภาพเหมารวม (stereotype) คือสิ่งที่ตอกย้ำภาพเหมารวมได้มากเท่าไร เหตุการณ์นั้นก็มีโอกาสเป็นข่าวได้มากเท่านั้น

4.3.5 ศึกษาความเห็นพ้อง (consensus) ของสังคมผ่านทางวาทกรรม โดยดูว่ากระบวนการผลิตซ้ำของวาทกรรมได้ก่อให้เกิดอุดมการณ์ของความเห็นพ้องอย่างไร

4.3.6 เน้นศึกษาความไม่สมดุลในข่าว โดยดูทั้งส่วนที่เป็นเนื้อหา (content) และส่วนที่เป็นรูปแบบซึ่งสะท้อนมิติทางอุดมการณ์ (form of style and ideological perspective)

จากแนวทางในการศึกษาดังกล่าวจะเป็นการวิเคราะห์เพื่อมองหาความเชื่อมโยงระหว่างตัวบท ผู้เขียนหรือผู้พูด กับบริบทที่สร้างตัวบทนั้น ๆ ขึ้น ในที่นี้ก็คือการสร้างตัวบทจากการนำเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์ของกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบายปราบปรามยาเสพติด ตามบริบททางสังคมที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์ในขณะนั้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

สุกัญญา ติติเพนทร์ (2544) ได้ศึกษา "วาทกรรมการสร้างความจริงเชิงรัฐศาสตร์กับนิติศาสตร์ของหนังสือพิมพ์ในคดีปกปิดทรัพย์สินของทักษิณ ชินวัตร" โดยศึกษารูปแบบการนำเสนอคดีปกปิดทรัพย์สินของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่ปรากฏในรายงานข่าวและบทความของหนังสือพิมพ์รายวัน 4 ชื่อฉบับ คือ ประชาชาติธุรกิจ มติชน ไทยรัฐ และไทยโพสต์ นอกจากนี้ ยังศึกษาวาทกรรมที่ใช้ในการเสนอข่าวดังกล่าวให้ความชอบธรรมกับแนวทางการพิจารณาด้านรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์อย่างไร และการเสนอข่าวตามแนวคิดทั้งสองมีส่วนสะท้อนวัฒนธรรมการเมืองอย่างไรบ้าง ซึ่งพบว่า รูปแบบที่ใช้นำเสนอข่าวดังกล่าวใช้รูปแบบการรายงานข่าวมากที่สุด และการสร้างวาทกรรมของสื่อมวลชนล้วนมีผลมาจากปัจจัยสองประการ คือ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ซึ่งปัจจัยภายในได้แก่ การทำงานด้านข่าว ความคิด ความเชื่อ ทศนคติและนโยบายของสถาบัน ปัจจัยภายนอก ได้แก่ สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม โดยสื่อมวลชนเลือกใช้วาทกรรมด้านรัฐศาสตร์มากกว่าด้านนิติศาสตร์ อันสะท้อนให้เห็นว่าวัฒนธรรมการเมืองไทยมีลักษณะสิ้นไหล สามารถเปลี่ยนแปลงไปกลับมาได้ ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า เมื่อวัฒนธรรมการเมืองไทยมีลักษณะสิ้นไหลและให้ความชอบธรรมกับหลักรัฐศาสตร์มากกว่านิติศาสตร์แล้ว สื่อมวลชนจึงมีหน้าที่ผลิตวาทกรรมเพื่อสร้างความรู้และ

ความจริงให้กับสังคมก็จะมีแนวโน้มเลือกผลิตซ้ำวาทกรรมรัฐศาสตร์ที่สอดคล้องกับสภาพวัฒนธรรมการเมืองไทย

รัตนาวดี ลำราญสุข (2545) ได้ศึกษา "วาทกรรมวิเคราะห์รายการนายกทักษิณคุยกับประชาชน และรายการชวนออนไลน์" โดยศึกษาปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรมของวาทะทั้งสองผู้นำ รูปแบบและความหมายที่ปรากฏในรายการ การพิสูจน์ แสดงหลักฐาน ของทั้งสองรายการมีลักษณะอย่างไร โดยอาศัยวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ แบบสหวิทยาการ ประกอบด้วย การวิเคราะห์เนื้อหา การศึกษาทางวาทกรรม การวิจัยเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงเจาะลึก ซึ่งพบว่า วาทกรรมที่เกิดขึ้นจากการวิเคราะห์รายการนายกทักษิณคุยกับประชาชน และรายการชวนออนไลน์ทั้งรูปแบบและเนื้อหา มีเรื่องของสถานภาพ บทบาท สิทธิอำนาจ อุดมการณ์ การครองความเป็นใหญ่ และการแย่งชิงพื้นที่ทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยในรายการนายกทักษิณคุยกับประชาชนส่วนใหญ่เป็นวาทะที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย และวาทะเกี่ยวข้องกับค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ในขณะที่รายการชวนออนไลน์มีรูปแบบวาทะที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงมากที่สุด และพบประเด็นในการโต้แย้งแสดงเหตุผลกัน

อัญชลี จารุสมบัติ (2526) ได้ศึกษา "บทบาทของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อการพัฒนาแนวความคิดใหม่ : ศึกษาเฉพาะกรณี การทำให้การทำแท้งถูกต้องตามกฎหมาย" โดยศึกษาสื่อมวลชนในการนำเสนอแนวความคิดใหม่ เรื่องการแก้ไขกฎหมายการทำแท้งที่มีอยู่เดิม เพื่อให้การทำแท้งเป็นไปอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ผ่านการศึกษาเนื้อหาหนังสือพิมพ์ 2 ฉบับ ตั้งแต่ปี 2524-2525 เพื่อเปรียบเทียบในการวิเคราะห์เนื้อหาที่มีลักษณะที่แตกต่างกันคือ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ประเภทแพร่หลายทั่วไป และหนังสือพิมพ์สยามรัฐ ซึ่งมีลักษณะเป็นหนังสือพิมพ์ประเภทคุณภาพ ในด้านเนื้อหา ลักษณะการนำเสนอ และแนวโน้มของการเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการทำแท้ง ประกอบกับการส่งแบบสอบถามไปยังวุฒิสมาชิก เพื่อสำรวจทัศนคติที่มีต่อบทบาท และประโยชน์ของหนังสือพิมพ์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของวุฒิสมาชิก จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ประมวลผลทางสถิติ ซึ่งพบว่า หนังสือพิมพ์สยามรัฐมีการเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการทำแท้งในปริมาณที่มากกว่าหนังสือพิมพ์สยามรัฐ ในขณะเดียวกันหนังสือพิมพ์ทั้งสองต่างมุ่งเน้นในการนำเสนอข้อเท็จจริงของสภาพเหตุการณ์แวดล้อม และเป็นผู้นำทางความคิด หากแต่หนังสือพิมพ์ไทยรัฐมีการนำเสนอเนื้อหาในเรื่องดังกล่าวในลักษณะที่เป็นกลาง ในขณะที่หนังสือพิมพ์สยามรัฐมีแนวโน้มไปในลักษณะการเห็นด้วยสนับสนุนการทำแท้ง